176952

IZVJEŠĆE

o

STENOGRAFSKIH TEČAJIH

NA

KR. VELIKOJ GIMNAZIJI ZAGREBAČKOJ

OBDRŽAVANIH

U PETGODIŠTU 1874/5—1878/9.

PRIOBČIO

ANT. BEZENŠEK,

izpitani gimnazijalni učitelj stenografije, dopisujući član prvoga družtva stenografa Gabelsbergerskih u Pragu, urednik „Jugosl. Stenografa", komorni stenograf.

Sadržaj:

I. O rimskom brzopisu i njegovu uplivu na razvoj novije stenografije. Napisao Ant. Bezenšek.
II. Kronika stenografije na gimnaziji zagrebačkoj.
III. Imenik učenika stenografskih tečaja.

ZAGREB

NAKLADOM SPISATELJA. — TISKOM DIONIČKE TISKARE.

1879.

176952

176952

R 1339/1963

O rimskom brzopisu i njegovu uplivu na razvoj novije stenografije.

Napisao Ant. Bezenšek.

Pitanje, kako daleko natrag u staro doba siže iznašašće i vršenje brzopisne umjetnosti rado se dan danas pojavlja u onih krugovih, koji se zanimaju za stenografiju, stojeću na onom stepenu savršenosti, na koji ju je u prvih decenijih ovoga stoljeća podigao Franjo Ks. Gabelsberger. Jako rado i skoro nehotice stavljamo u svojoj oduševljenosti za koju umjetnost početak iste u tminu najstarijih vremena, hoteć joj tim načinom veće štovanje dobaviti. Gabelsberger sam stavlja u prvom izdanju svojega naputka k stenografiji („Anleitung zur deutschen Redezeichenkunst". 1834.) brzopisnu umjetnost u najstarija vremena, kad se je u obće pisati počelo, te drži, da je postojala neka vrst brzopisa već kod Egipćana, Jevrejaca i Perzijanaca. U drugom, iz njegove pismene ostavštine sastavljenom izdanju ove knjige nema o tom više govora, odakle bi se dalo zaključiti, da je pisac sam počeo dvojiti o istinitosti svojih navoda u prvom izdanju. Nu ipak su njegove dotične rieči opetovali mnogi drugi pisci stenografske povjesti skoro sve do najnovijega vremena. Nekoji pako išli su s druge strane opet predaleko, te su kušali pod uplivom tadašnjega, sve struke znanosti obuhvaćajućega racionalizma, kao mnoge druge umne muževe, tako i izumioca stenografije u mitičnu sferu potisnuti, pa su bili toga mnienja, da se je brzopis sam sobom tečajem vremena uslied pokraćivanja i ojednostavljivanja običnoga pisma razvio.

Tako je stajalo to pitanje do g. 1860, kadno izadje na svjetlo epokalno djelo prof. dr. Zeibiga „povjest i literatura brzopisne umjetnosti" (Geschichte u. Literatur der Geschwindschreibkunst.) U tom djelu razjasnio je učeni pisac tu stvar, dokazavši, da o

stenografiji kod Egipćana, Jevrejaca i Perzijanaca, — ako smo i samo površno sa sustavi pisma ovih naroda poznati, — govora biti nemože. Što se pako Grka tiče, to je kod njih postojao brzopis (ὀξυγραφία), a kako dr. Lehmann drži, neda se niti vrieme njegova postanka niti njegove propasti u Grčkoj iz preostalih nam izvora razabrati. To svakako stoji, da se je brzopis kod Grka mnogostrano praktično upotrebljivao. Razlikuje se pako od rimskoga naročito tim, da su se rieči bilježile po slovkah, a nije se kao u rimskom ciela rieč jednim potezom izrazila.

Mnogo više znademo o rimskom brzopisu, pod kojim u obće razumjevamo tahigrafski sustav Marka Tulija Tirona *(notae Tironianae)*. Nu još prije nego je taj sustav bio izumljen, stvorila je nužda brzopisanja, neki način pokraćivanja, koji se je temeljio na tom, da su se one rieči, koje se najčešće nalaze, početnim svojim slovom ili sa više njih bilježile, nadovezajuć uz ta slova kadkada još po koje slovo iz sredine ili iz svršetka rieči.[1] Ovakove pokrate zvahu se *singulae literae, siglae,* te bijahu predhodnice pravoga brzopisa.[2]

Stenografija dakle nije odmah kao Minerva iz Zevsove glave podpuno oružana za borbu sa brzo tekućimi riečmi na pozorište povjesti stupila. Dr. Zeibig dokazuje takodjer,[3] da nestoji mnienje onih filologa i historika, koji drže, „da se je rimski brzopis uslied potrebe i vježbe tako rekuć sam sobom tečajem vremena razvio, te da se nemože govoriti o kakovu izumiocu toga brzopisa u pravom smislu rieči.“ On veli: „Misao, načiniti pismo, koje bitnom promjenom običnih slova poradi lakšega bilježenja, kao i poradi boljega spajanja i uporabom po gotovih pravilih načinjenih pokrata poznavaoca usposobi, da može brzi govor bilježiti, porodila se je sigurno u glavi stalne jedne osobe, koja se je možda marljivo s pitanjem bavila, kako bi se dao na lakši i podpuniji način, nego li putem pisma od sigla, govor rieč po rieč zabilježiti; ta je osoba onda uvi-

[1] Vid. M. Valerius Probus „de notis antiquis“ izdao Th. Momsen, Lipsko 1853. Str. 119. „Apud veteres cum usus notarum nullus esset, propter scribendi facultatem, maxime in senatu qui scribendo aderant, ut celeriter dicta comprehenderent, quaedam verba atque nomina ex communi consensu primis literis notabant et singulae literae quid significarent, in promptu erat.“

[2] N. pr. A. U. C. anno urbis conditae, S. N. L. socii nominis Latini, P. J. R. populum jure rogavit, A. T. M. D. O. ajo te mihi dare oportere, TR. PL. tribunus plebis, CAP. caput.

[3] Geschichte u. Literatur der Geschwindschreibkunst. Draždjani 1878. Str. 19.

dila, da se dade ta ideja realizovati, pa se je i toga posla latila Nikada nenastane sustav, kao što su one „notae Tironianae“ sam po sebi. Tako poznajemo i u novije vrieme samo sustave proizašle od stalnih izumioca, od kojih dobivaju obično i imena; mi pako nepoznajemo nijednoga, čijega znakovi i temeljna pravila bi se bila „uslied potrebe i vježbe sama sobom tečajem vremena razvila.“ To je isto tako, kao što s alfabetom običnoga pisma; i kod njega mora se stalan koji izumilac uzeti.[4] Da li je kroz toliko stotina godina pouzdana viest ob osobi izumioca i njegovih životnih odnošajih do nas dospjela, to je dakako drugo pitanje.“

Tko je izumio rimski brzopis i kada, to je takodjer težko točno opredieliti. Nu ipak nam je sačuvano jedno važno mjesto kod Plutarha (Cato minor. cap. 23), iz kojega se dade priličnom sigurnošću doba razabrati, u koje se je u Rimu brzopis upotrebljivati počeo, i iz kojega mjesta možemo, sravniv ga sa drugimi podatci, izumioca ove umjetnosti upoznati.

Plutarh nam naime pripovieda na navedenom mjestu ob onom govoru, koji je držao Cato Utički u senatskoj sjednici dne 3. decembra 63 pr. I. K., kad se je radilo o kazni glede urotnika pristaša Katiline, koje je dao Cicero uhvatiti uslied izjava alobroških poslanika. D. Junius Silanus, koji je prvi govorio, bio je za to, da se odsude na smrt. Isto tako govorili su svi drugi osim J. Caesara, tadašnjega praetora. On bijaše za to, da se urotnikom oduzme imetak te da se odsude na dosmrtnu tamnicu. Već se je htjelo to skoro prihvatiti, kad ustane Cato te, nadovezav na stroži predlog Silanov, silom svoga govora predlogu Silana do pobjede pripomogne. „Taj govor Catonov — veli Plutarh — „sačuvao bi nam se na taj način, da je Cicero najspretnije pisare prije naučio znakove, koji su u malenih i kratkih potezih značenja mnogih slova u sebi sadržavali, te jih je onda u kuriji na različitih mjestih ponamjestio. Jer još prije nisu bili izučili, niti su imali t. zv. brzopisaca, nego tekar tada nastupili su, kako se kaže, ovaj put“.[5]

Dakle oko g. 63. pr. Kr. poznavaše i upotrebljivaše stenogra-

---

[4] V. Wutke, Geschichte der Schrift. Bd. I. 709.

[5] Plutarh, Cato minor; cap. 23. „Τοῦτον μόνον ὧν Κάτων εἶπε διασώζεσθαί φασι τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας ὀξύτητι τῶν γραφέων σημεῖα προδιδάξαντος ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων ἔχοντα δύναμιν, εἶτ' ἄλλον ἀλλαχόσε τοῦ βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὔπω γὰρ ἤσκουν, οὐδ' ἐκέκτηντο τοὺς καλουμένους σημειογράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ὄχνος τι καταστῆναι λέγουσιν“.

fiju u Rimu. I baš ove za cielu državu valjane i prevažne razprave senatske bijahu bez dvojbe povodom, da se je brzopis izumio i razvio. Medjutim da su mogli u Grčkoj, jer su bile državice malene, rieči govornika svi gradjani dotične državice slušati, te stenografovanje za njim nije bilo iz ovoga obzira nuždno, morali su u Rimu, da se saznaju po cieloj državi debate, koje su se vodile o važnih stvarih, rieč po rieč govornikom slediti.

Pristupimo li sada k pitanju, tko se može smatrati izumiocem rimskoga brzopisa, to imamo prije svega oprovrći mnienje, kojemu bi mogle dati povoda rieči Plutarhove, da „je Cicero one spretne pisare brzopis učio“, kao što su već i dale, da je naime ovaj slavni govornik rimski izumio rimski brzopis. Tuj moramo prije svega iztaknuti tu okolnost, da su se u staro doba zasluge na slobodu puštenih veoma rado njihovim patronom pripisivale, da je po tom lahko Plutarh Ciceronu nešto pripisao, što je — kako ćemo kašnije dokazati — Tironu pripadalo. Nadalje moramo pomisliti, da su robovi i oni, koji su bili na slobodu pušteni, znanstvenomu obćenju kao prepisaoci, čitaoci, brzopisci i na mnogi drugi način znatno do napredka pripomogli; moramo se sjetiti rieči Seneke,[6] da su sve te stvari, stenografski znakovi itd., iznašašće samo prostih robova; napokon moramo priznati, da ako bi bio Cicero brzopis izumio ili usavršio, to on uslied svoga bića i značaja nikad nebi bio o tom šutiti mogao, ili bi bar u spisih njegovih biografa ili komentatora sigurno koja opazka o takovoj zaslugi stajala, — što pako nigdje nenalazimo.

Ciceronu dakle zasluga iznašašća ili usavršivanja rimskoga brzopisa nepripada; a da je ovu umjetnost poradi koristi, koju mu je pružala, po mogućnosti pospješivati pripomogao, to možemo dopustiti.

Znatnim pravom pako možemo uzeti, da je rimski brzopis izumio Tiro (rodjen g. 102 pr. I. Kr.), kojega je Cicero na slobodu pustio, te mu i svoje ime Marko Tulij pridjenuo. Hieronim (373 po I. Kr.) veli naime u kronikonu: „M. Tullius Tiro, Ciceronis libertus, qui primus notas commentus est“ etc. Podkriepu ovoga navoda nalazimo u riečih Isidorovih: „Romae primus Tullius Ciceronis libertus commentatus est notas, sed tantum praepositionum.“ Da je imao Tiro prije svega veliku spretnost u brzom pisanju, za to nadjemo podkriepu u listovih Ciceronovih „ad Atticum“. Tamo stoji: „a ja nipošto nisam Tironu diktovao, koji običaje cielim

[6] Seneca ep. 90: „Quid loquar verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio et celeritatem linguae manus sequitur? Vilissimorum manicipiorum ista commenta sunt“.

periodam sliediti, nego Spintaru slovku po slovku".[7] — Sjetimo se gore navedenoga mjesta kod Plutarha, koji u tom sigurno gospodaru pripisuje, što je slugi pripadalo; sjetimo se rieči Seneke, koji nazivlje stenografiju iznašašćem robova, i subsumirajmo te činjenice, to možemo s najvećim stepenom vjerojatnosti uztvrditi, da je daroviti[8] M. T. Tiro, kojega je veliki rimski državnik i govornik Cicero na slobodu pustio, rimski brzopis izumio i usavršio.

Osim Tirona pridobili su si najvećih zasluga za rimski brzopis Vipsanius Philargyrus, kojega je M. Vipsanius Agrippa na slobodu pustio; onda Aquila, početkom rob C. Cilnija Maecenata, nu kašnje takodjer na slobodu pušten; zatim i nekakav Seneka.

Razumjeva se skoro samo po sebi, da su Tiro i njegovi suvještaci brzopisno znanje širiti nastojali; a i o Mecenatu nam je poznato, da je nauk o toj umjetnosti njegovao i podupirao.[9] Dokaz za to, da je brzopis bio naučnim predmetom kod Rimljana, nalazimo u jednoj naredbi cara Diokleciana od g. 103 po I. Kr. „de mercedibus operariorum". Tamo stoji, da ima učitelj brzopisa za svakoga djaka mjesečno 75 denara dobiti (po prilici 4 for. a. vr.). Ako se uzme, da je imao mnogo djaka, izadje mjesečno prilično liepa svota! Dobro poznata je nadalje viest pjesnika Prudencija (rodj. 348 po I. Kr.), da je sv. Kasijan — u 4. stoljeću po I. Kr. — prognan sa svoje biskupske stolice u Bresciji, u Imoli školu otvorio te mladež medju inim takodjer u brzopisu poučavao.[10]

Dalnju podkriepu za to, da je brzopis sačinjavao jedan dio naučne osnove, nalazimo u riečih Afrikanca F. Planciada Fulgencija

---

[7] l. XIII. ep. 25. „At ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas periochas persequi solet, sed Spintharo syllabatim"

[8] Gellius, Noctes Atticae VII. 3. veli, da je bio Tiro fina glava te u znanostih veoma verziran; njim da se je poslužívao Cicero kao podpornikom i pomoćnikom kod svojih znanstvenih iztraživanja.

[9] Dio Cassius, Ῥωμαϊκὴ ἱστορία LV. 7. „Πρῶτος σημεῖά τινα γραμμάτων πρὸς τάχος ἐξεῦρε καὶ αὐτὰ διὰ Ἀκύλου ἀπελευθέρου συχνοὺς ἐξεδίδαξε."

[10] Aurelii Pudentii Clementis περὶ στεφάνων libri. hymn. IX. 21—24.:

„Praefuerat studiis puerilibus, et grege multo
Septus, magister literarum sederat.
Verba notis brevibus comprendere cuncta peritus
Raptimque punctis dicta praepetibus sequi."

(oko g. 550 po I. Kr.): Svaki nauk je niži i viši, kao što je nauk o pismu kod mladeži najprije abecedni, onda brzopisni.[11]

Prije nego li ćemo navesti, kako mnogostrano se je brzopis od vremena Cicerona do crkvenih otaca upotrebljivao, moramo spomenuti, da je poslije iznašašća pravoga brzopisa pisanje bilo trovrstno: pisanje svih slova rieči „perscribere“ — kamo je i krasopis spadao — pisanje siglami, i pisanje s brzopisnimi znakovi „notis scribere“ ili „per compendia scribere“. A stenografi zvahu se „notarii ili actuarii ili exceptores“ itd.

Ako se pita, u koju je svrhu služila stenografija starim narodom, to vidimo, da je bila ona u službi javnoga govorničtva, isto tako političkoga, kao sudstvenoga, crkvenoga, kao znanstvenoga; da je piscem i državnikom kod njihovih studija i radnja bila u pomoć, u kratko, da se je na najrazličitije načine upotrebljivala.

Dokaza za to mogli bi navesti dosta, nu poradi malenoga prostora, koji je tomu spisu odmieren, ograničiti ćemo se samo na nekoje važnije, koje crpimo takodjer iz gore navedene knjige prof. dra. Zeibiga.

Sueton veli u životopisu Julija Caesara, da su od njega nekoji govori pogriešnim načinom razširen, n. pr. govor za Q. Metela, o kojem August nije nepravom držao, da su ga izdali brzopisci, koji riečim govornika nisu sliediti mogli, a ne on sam.[12]

Q. Asconius Pedianus opazuje u svom komentaru k govoru Ciceronovu „pro Milone“, da se taj govor još u brzopisnih bilježkah nalazi, a da je sasvim različit od onoga, kojega je kašnije u javnosti izdao, i koji se ima punim pravom jednim od najboljih smatrati.[13]

---

[11] Mythologicon lib. III. 10. „In omnibus igitur artibus sunt primae artes et sunt secundae, ut in puerilibus literis prima abecedaria, secunda notaria.

[12] Julius I. 55.: „Orationes aliquas reliquit. Inter quas temere quaedam feruntur, pro Q. Metello, quam non immerito Augustus existimat magis ab actuariis exceptam male subsequentibus verba dicentis, quam ipso editam.“

[13] Cicero cum inciperet dicere exceptus est acclamatione Clodianorum, qui se continere ne metu quidem circumstantium militum potuerunt. Itaque non ea, qua solitus erat, constantia dixit. Manet autem illa quoque excepta eius oratio; scripsit vero hanc, quam legimus, ita perfecte, ut iure prima haberi possit.

Plinij mladji pripovieda o starijem istoga imena, da je imao uvjek brzopisca, dapače na putu, uza se,[14] a i o sebi veli, da se je kadkada služio brzopiscem.[15]

I kod sudbenih razprava bila je kod Rimljana tahigrafija u porabi. Da su brzopisci „exceptores" kao javni činovnici kod takovih učestvovali, čini se, da se može zaključiti iz dole navedenog mjesta pandekta.[15a] Da su se takodjer testamenti brzopisno bilježili, možemo se pozvati isto tako na jedno mjesto u pandektih.[15b]

Kršćanskoj crkvi služila je stenografija u mnogih obzirih. S početka nastojali su brzopisci iz vlastite volje, a kašnije kao pravi činovnici (notarii ecclesiastici) zabilježiti, što se je ticalo udesa, izjava i smrti slavljenih mučenika katoličke crkve. — Bio je takodjer običaj, govore starih crkvenih učitelja po brzopiscih bilježiti dati.

Ob Origenu (185—254 po I. Kr.) veli se, da je, kad mu je bilo 60 godina, te je neprestanom vježbom veliku vještinu u govoru bio stekao, dopustio da su brzopisci njegov govor bilježili, što prije nije htio dozvoliti.[16] Diktovao je takodjer svoja kritično-eksegetična studija o svetom pismu sedmim brzopiscem, koji su se po izvjestnom redu mienjali i koje diktate su onda kaligrafi na čisto prepisivali.

O crkvenom otcu Aureliju Augustinu (355—430) pripovieda nam se, da su se njegova duhovna predavanja, kojim su i nevjerci prisustvovali, stenografovala, ako je samo moguće bilo. Na to smjeraju i njegove vlastite rieči.[17]

I za to, da se je Tironov brzopis na crkvenih saborih, koncilih, upotrebljivao, imamo dovoljno dokaza.

Napominjemo ovdje samo jedan, koji nam dade podjedno pojam o nekakvom „stenografskom bureau-u". Sv. Augustin pripo-

---

[14] Semper ei etiam in itinere Notarium ad latus fuisse, cum libro et pugillaribus.

[15] Notarium voco et die admisso, quae formaveram, dicto.

[15a] Eos qui notis scribunt acta praesidum, rei publicae causa non abesse certum est, l. 33. D.

[15b] Lucius Titius miles notario suo testamentum scribendum notis dictavit, et antequam literis perscriberetur, vita defunctus est.

[16] Eusebius, hist. eccl. VI. 36.

[17] Sermo 6. de sanctis: „Quoniam video nostros disputationes graphio ceraque ligari, et nequaquam sumus idonei lectitare, adiuvate me ipsum quaeso intercessu vestro."

vieda u svom 141. listu, da je osam stenografa, koji su se po dva i dva redali, govore sakupljenih biskupa u Kartagi bilježilo.[18]

Toliko o dokazih za obširnu praktičnu uporabu rimske stenografije. U obće je bio brzopis Tironov u 2. stoljeću poslje I. Kr. svoje najveće razširenje postigao, a onda vidimo, da je sa propadom rimskoga carstva i za uzburkanih vremena seobe naroda polagano u zaboravnost ugreznuo. Tekar u 16. stoljeću pojavljuju se opet pojedini pokusi o njegovu čitanju, nu bez znatna uspjeha; taj je istom početkom ovoga stoljeća postignut, i to ponajviše trudom paleografa Fridrika Koppa. Njegovo glavno djelo u tom pogledu je: „Tachygrafia veterum exposita et illustrata."

Nije naša namjera, upuštati se u uzkom okviru ovoga spisa jošte u točno opisivanje Tironovih nota, i to tim manje, jer se akti o izpitivanju još nimalo nemogu zaključenimi smatrati. Hoćemo se obazrieti samo na jednu okolnost, na koju su dosadanja djela o Tironovih notih premalu pozornost svraćala, mislimo naime pitanje: kakav upliv imao je taj rimski brzopis na Gabelsbergera kod sastavljanja njegova sustava?

To pitanje i odgovor na-nj Njemci rado mukum mimoilaze, kažuć da je noviji stenografski sustav Gabelsbergerov „seine ureigenste Erfindung". Medju strukovnjaci, koji su na gornje pitanje bez okolišanja odgovorili, poznajemo osobito K. Noacka.[19]

Samo taj pisac neće da pripoznaje direktan aprioran upliv rimskoga Tironova brzopisa na načela Gabelsbergerova sustava, nego tvrdi, da je aposteriorno uplivao, t. j. on veli, da je Gabelsberger bio u svojih načelih, koja se, premda u primitivnom obliku, već u Tironovih notih nalaze, uslied naknadnoga studija istih, samo još više potvrdjen, te je bio potaknut, da u zapodjenutom pravcu svoj sustav dalje usavršuje. Nam se pako čini vjerojatnije i naravnije, da je načela uzeo iz Tirona; a ne da ih je sam izumio, pa da je onda tekar upoznavši se sa Tironovimi bio samo u njih „potvrdjen". —

Ako pregledamo površno razvoj Gabelsbergerova sustava, možemo se osvjedočiti, da su baš one dvie točke, u kojih se Gabelsberger

---

[18] Dati etiam sunt a nobis notarii quatuor hinc et quatuor inde, ut bini cum exceptoribus iudicis alternarent, ne aliquis nostrum se dixisse aliquid gestaretur, quod non fuisset exceptum.

[19] Marcus Tullius Tiro und seine Bedeutung für die Entwickelung des Gabelsberger'schen Systems; u „Schriftwartu" g. 1877, str. 63.

poglavito od svojih prednjaka, osobito od Engleza, razlikuje, već djelomice biće Tironova brzopisa sačinjavale. Gabelsbergeru bila su kod izbora njegovih slova dva puta otvorena: mogao je svoje znakove ili iz sastavljanja najobičnijih gemetrijskih linija, ili iz djelova poteza običnoga pisma dobiti. Prvim putem bili su Englezi pošli. Oni su izašli od „strogih geometričkih linija ili njezinih deklinatoričkih samo u protivnom pravcu izrazujućih se variacija“; ali izkustvo je učilo, da se znakovi uslied pomanjkanja sposobnosti za spajanja i bez prikladnosti za brzotočnost nisu praktičnimi pokazali. Gabelsberger krenuo je drugim putem — kao što već dvie tisuće godine pred njim Tiro — te tako stvorio sustav, koji dosada bar kao najbolji valja.

Slično stoji sa drugom točkom, sa kraćenjem izreka. U koliko se je Gabelsberger takodjer u tom pogledu na Tirona oslonio, vidit će se najbolje iz njegovih rieči, nalazećih se u listu, koji je pisao dne 2. siečnja 1842 svojemu prijatelju Hegeru: „Nun muss ich noch berichten, wie es mit der Herausgabe meines neuen Werkes steht. Ich hatte bereits die Vorrede zu litografiren angefangen, als ich durch die zu gebenden Anleitungs-Beispiele zum Gedanken aufgemuntert wurde, nochmals die Tironischen Noten herzunehmen, und dieselben durchzustudiren, und siehe da, es war mir, als wenn mir nun eine Binde von den Augen wegfiele. Ich sah und überzeugte mich ganz klar, dass die Tironianer kein anderes Princip in der Abbreviatur hatten, als genau dasselbe meiner Prädikatkürzungen. Nun studirte ich zwei Monate noch fort und fort, nur um der Sache auf den Grund zu kommen und ich habe nun ein vorzügliches Ganzes, was nicht nur auf meine „Vervollkommnungen“ in der Stenografie ein klares Licht wirft, und meinem Werke nun erst einen höheren, selbst für die gelehrte Welt giltigen Werth geben wird, ich habe nun eine Autoritet, welcher gegenüber alle Zweifler und Kritiker verstummen müssen, nachdem geschichtlich erwiesen ist, welche ausgezeichneten Leistungen von den Römern auf diesem Gebiete errungen wurden.“ A u listu dne 25. veljače 1843 veli o tom sliedeće: „Als ich bereits an die Herausgabe meiner „neuen Vervollkommnungen“ unter dem Namen Prädikatkürzungen gegangen war, machte ich eine ausserordentlich wichtige und interessante Entdeckung in der ehemaligen Schnellschrift der Römer unter dem Titel Tironische Noten, deren Principien und Verfahrungsweise ich nun vollkommen herausgefunden habe und deren Kenntniss nicht nur für den Stenografen, sondern auch für den Paläografen und

Filologen und für die gelehrte Welt grosses Interesse haben wird.... Ich sah nun auf einmal, dass ich genau mit meinen stenografischen Studien auf dem Punkte stand, wo die Römer vor 1800 Jahren.“ — (Nov dokaz za poznatu izreku Bena Akibe: „Sve je bilo već jednom ovdje.“)

Ideja za pokraćivanje je dakle kod Gabelsbergera ista kao što kod Tirona, samo je Tiro upotrebljivao taj način pokraćivanja na riečih bez obzira na njihov savez sa drugimi članovi stavka, a Gabelsberger ga je veoma umno preustrojio na podlozi jezikoslovne znanosti, te je stvorio nauk o kraćenju izreka, gdje se rieči s obzirom na njihov položaj i savez, koji imadu kao članovi izreke, pokraćuju. Pa tako smo u stanju, najbrži govor rieč po rieč bilježiti. Veoma dobro veli prof. Wild: „Kao što je vodio pad jabuke na zakon o gravitaciji, njihanje crkvene lampe na iznašašće njihalskih zakona, dizanje zaklopca na vrijućem loncu čaja na parostroj, — tako su Gabelsbergeru Tironove note dale povoda za njegov skroz i skroz izvorni (?) način kraćenja“.

Tiro dakle stoji na čelu ovoga iznašašća, i ako je grčka izreka istinita, da je početak polovica cieloga čina. to mu neće nijedna povjest stenografije uzkratiti častnoga mjesta, možda s prikladnim pridjevkom „otac stenografije“. Istinabog da se svjetli ime Gabelsbergerovo u većem sjaju u analih stenografije, te ima njegov sustav veću važnost za naš praktični život; nu nesmijemo zaboraviti, da i Tiro udioničtvuje pri ovom izumu. Tiro je položio klicu stenografiji, koja je uslied njegova veleuma prvu mladicu sa životnom snagom porodila, koja se je kroz sto i sto godišta dalje razvijala, a uslied veleuma Gabelsbergerova u cvat niknula, čiji plod mi sretni potomci sada uživati možemo.

U obće je stenografija dandanas već ogromno razširena medju naobraženom klasom svih naprednih naroda. Ako u Hrvatskoj još nije doprla na onaj stepen razširenosti i usavršenosti, kako bi valjalo, tomu su krive mnoge nepovoljne okolnosti, koje nerado nabrajamo, jer bi nam se moglo reći, da govorimo „pro domo sua“. Nu radi se tu o stvari a ne ob osobi, ako ovdje iztaknemo barem jednu okolnost.

Ako ćemo, da nam se stenografija razvija na znanstvenoj podlozi, te da dobijemo vještaka i sposobnih učitelja stenografije, mora se prije svega ona svakako i na hrvatskom sveučilištu predavati, kao što se predaje na svih inih sveučilištih Austro-Ugarske. Onda tekar ćemo postepeno doći i do svih drugih uvjeta, koji mogu k svrsi voditi.

Kronika stenografije na gimnaziji zagrebačkoj.

Koncem ovoga poljeća prodje pet godina, odkad je započeo podpisani na kr. vel. gimnaziji u Zagrebu stenografiju predavati, pa zato misli, da ne će biti neumjestno, ako na zaključku ovoga prvoga „lustruma“ pregledno navede rezultate svojega obučavanja i one okolnosti, koje su na te rezultate uplivale bud posredno bud neposredno; upotrebiv podjedno tu priliku, da se s počitovanjem sjeti onih osoba, kojim se ima zahvalno priznati, da su, podupirajuć podpisanoga u njegovu nastojanju, k što boljemu uspjehu toga nauka na ovom zavodu, te tako k većemu razširenju stenografije u Hrvatskoj znatno doprinieli.

Mjeseca listopada 1874 izposlovao je podpisani podporom i zauzimanjem tadanjega gimnazijskoga ravnatelja veleuč. g. Fr. Petračića, sada sveučilištnog profesora u Zagrebu, da je vis. vlada dozvolila podpisanomu predavanja iz stenografije kao neobligatnoga predmeta započeti.

Dne 21. studenoga 1874. započeše ta predavanja za početnike u prisutnosti jedno 60 djaka, te se nastavljaše redovito kroz cielu godinu po 2 sata na tjedan.

Dne 18. srpnja 1875. obdržavao se je prvi javni izpit iz stenografije pod predsjedanjem istoga g. ravnatelja. Tomu je sliedilo prvo natjecanje, kod kojega su pobjedili: Stanko Miholić, Antun Boltek i E. Mlinarić. Ovi bijahu nagradjeni knjigami, koje su poklonili u tu svrhu velem. g. Ivan Vončina, g. L. Šloser-Klekovski i učitelj stenografije. — Koncem godine iznosio je broj djaka ukupno 32.

Školske god. 1875/6 umnožio se je znatno broj učenika toga predmeta — kako se vidi iz na koncu pridodane statističke tabele — te se otvorio i II. stenografski tečaj za nastavnike.

U drugom polugodištu te godine odputi se učitelj poradi većega usavršenja u svojoj struci u Prag, te položi dne 1. srpnja 1876.

pred c. kr. izpitnim povjerenstvom za učiteljstvo stenografije na srednjih i viših školah propisani izpit.

G. 1876/7 naraste pako broj djaka u obijuh stenografskih tečajih još većma. Za takav napredak pripada najznatnija zasluga novoimenovanomu ravnatelju veleuč. gosp. Fr. Bradaški, pa i pojedinim članom profesorskoga sbora, koji nisu propustili mladež upozoriti na taj koristan predmet. Upisao se je dakle mnogo veći broj djaka nego je bivalo prijašnih godina; a da se nije tečajem škol. godine skoro ništa smanjio, to se ima zahvaliti osobito gosp. ravnatelju, koji pazi na urednost djaka, kao u svakom drugom, tako i u ovom pogledu. On je opetovano sjećao mladež u njezinom vlastitom interesu na važnost stenografije, pa i na dotičnu ustanovu školskih propisa, da je svaki djak, koji se početkom godine prijavi za koji neobligatan predmet, obvezan kroz cielu godinu dotična predavanja polaziti.

Povoljan uspjeh nije izostao. Prigodom javnoga izpita iz stenografije i natjecanja u brzopisu dne 18. srpnja 1877. imalo je već djaka, koji su pisali 90—100 rieči u minuti. Ove godine poklonila je prvi put nagrade „Matica hrvatska“, sastojeće sa 8 liepih književnih djela, kojimi su bili nagradjeni najmarliviji i najbolji djaci I. i II. stenogr. tečaja, označeni u ovom imeniku sa *:

1. Večerić Antun, 2. Vimmer Rudolf, 3. Rožić Vatroslav, 4. Bradiašević Franjo, 5. Marenić Ivan, 6. Volović Josip, 7. Kovač Stjepan, 8. Špigelski Nikola, 9. Segedi Andrija, 10. Dogan Petar.

U izvješću kr. vel. gimnazije zagrebačke nalaze se od ove godine počamši imena nagradjenika iz stenografije označena sa **. Ovaj način odlikovanja, koji je slavno ravnateljstvo poprimilo, je takodjer znatnim poticalom k većemu polazku i boljemu napredovanju u tom predmetu medju učenici ove gimnazije.

G. 1877/8 pomnoži se takodjer broj slušatelja stenografije za prilično znatan broj. Od ove godine počamši bude učiteljú lakše dobar uspjeh u tom predmetu polučiti, jerbo su učenikom na razpolaganje naučne knjige, koje je napisao i izdao učitelj sam; a to za I. tečaj: „Nauk o stenografiji I. dio“, i „Stenografske pisanke za početnike“. Za II. tečaj: „Debatno pismo.“ Osim toga nalaze se u „Jugosl. Stenografu“ odabrani članci za čitanje stenografskoga pisma u prozi i verzih.

G. 1878. obdržavao se je izpit iz stenografije i natjecanje u brzopisu dne 11. srpnja pod predsjedanjem g. ravnatelja gimnazije i nekolicine strukovnjaka. Izpit vršio se je sliedećim redom: najprije

bilo je ustmeno izpitivanje o teoriji I. i II. diela stenografije, koja je shodno podieljena na 2. stenogr. tečaja. Dotične primjere pisali su djaci na tablu. Izza toga sliedilo je natjecanje u brzopisu.

Djaka se je javilo k natjecanju 21, a dielili su se na 4 stepena brzine; za 1. su se javili oni, koji pišu 50—60, za 2. stepen 70, 3. stepen 80, a 4. stepen 100 rieči u minuti. Svakomu odjelu diktovalo se 5 minuta. Onda je sliedilo čitanje stenograma. — Na svršetku progovori g. ravnatelj, da pohvali napredak djaka te izjavi želju. da bi se na ovom zavodu ovakav napredak u stenografiji, kao predmetu vrlo liepom i svakomu jako koristnom, i u buduće pokazivao.

Dne 25. srpnja 1878. bili su odlikovani prigodom javne gimnazialne zaključne svečanosti oni djaci, koji su pokazali kod napomenutoga izpita temeljito poznavanje sustava sa teoretičke strane i veliku spretnost u brzopisu, nagradami, koje je poklonila djelomice „Matica hrvatska“, djelomice pako gimnaz. učitelj stenografije. Takovih nagradjenika bijaše 10, a označeni su u ovom izvješću sa * i većimi slovi.

Lokacija bijaše sliedeća: Iz II. stenogr. tečaja: *1. Vimmer Rudolf; 2. Bradiašević Franjo; 3. Šrepel Milivoj.* — Iz I. stenogr tečaja: *1. Horvat Gjuro; 2. Kučišec Pavo; 3. Prebeg Vladimir; 4. Vinković Miroslav; 5. Peršić Andrija; 6. Deželić Velimir; 7. Szallavary Franjo.*

Ove školsk. god. 1878/9 podvostručio se je već broj slušatelja stenogr. tečaja naprama onim, koliko ih je bilo prve godine. To je svakako okolnost, koja najjasnije govori na korist stvari! Morala se je dakle uslied toli znatnog broja djaka u I. tečaju načiniti paralelka.

Istomu sretnomú uspjehu, kaošto prošle, možemo se radovati takodjer ove godine, što se je pokazalo kod javnoga izpita i natjecanja dne 10 srpnja.

Prisustvovao je izpitu g. ravnatelj gimnazije, onda članovi profesorskoga sbora g. dr. Belaj, g. Badalić, g. Janković i g. Mohr, i zatim množina slušatelja stenografije od ove i od prijašnjih godina. Izpit se je vršio istim redom, kao što lani te trajao po prilici dva sata. Na koncu je g. ravnatelj izrazio svoju podpunu zadovoljnost sa napredkom, te mladež k što većemu polazku tih predavanja pobudjao, a glede onih, koji su već ove tečaje svršili, naglasio je naročito, neka nastoje, da nezanemare i nezaborave ono, što su naučili, nego neka se marljivo vježbaju, jer prije ili kašnije biti će im ta znanost na veliku korist.

Usljed ove pobude g. ravnatelja ustrojiti će se početkom nove školske godine još III. stenografski tečaj, i to za one, koji su se sa stenografijom već podpuno upoznali, a trebaju samo redovitih praktičnih vježba, da nezanemare stvar, nego da postignu u brzopisu još veće usavršenje. Slušatelji ovoga tečaja natjecati će se koncem buduće školske godine u brzopisu sa 100—130 rieči u minuti.

Dne 30. srpnja 1879 odlikovani budu prigodom zaključne gimnazijske svečanosti nagradami od „Hrvatske Matice“ i od učitelja stenografije oni djaci, koji su se pokazali kod navedenoga izpita dne 10. srpnja o. g. kao najbolji: Iz II. stenografskog tečaja: *1. Horat Vatroslav; 2. Kotlarski Antun; 3. Deželić Velimir.* Iz I. stenografskog tečaja: *1. Hitrec Stanko; 2. Vincetić Vjekoslav; 3. Zajčić Kamilo; 4. Matković Nikola; 5. Šmid Edo; 6. Manzoni Ivan.* —

Napokon nam se je sjetiti četvorice bivših veoma marljivih slušatelja stenografskih tečaja, kojih su imena još u ovom izvješću zabilježena, nu koji su već žalibože u svojoj najljepšoj mladosti preminuli na žalost svojim, a na štetu po našu stvar, koja bi bila na njih prije ili poslije sigurno zadobila marljive i vrstne podpornike; ti su: *Metelka Janko,* abiturient († 1878); *Jendriš Mijo,* sedmoškolac († 27. rujna 1878); *Heisinger Franjo,* šestoškolac († 21. ožujka 1879); *Kučišec Pavo,* petoškolac († 2. svibnja 1879). Blaga im uspomena!

Zagreb, dne 18. srpnja 1879.

A. Bezenšek.

Imenik učenika stenografskih tečaja.

S većimi slovi tiskani imali su odličan red, a oni, koji su i sa * označeni, bili su nagradjeni. — Rimski broj polag imena kaže, u kojem se je razredu gimnazije dotični djak tada nalazio.

A. Školska godina 1874/5.

Bjelobrk Mijo IV.
*Boltek Antun III.
Čačković Stjepan IV.
Domin Gjuro IV.
Fizir Ferdo V.
Gavranović Petar III.
Gostiša Aurel VII.
Gruić Miloš III.
Heinz Antun IV.
Hoinigg Armin III.
Hranilović Koloman VIII.
Junković Julio III.
Ključec Milan IV.
Kovačić Franjo IV.
Kovačić Nikola II.
Kuljanić Ivan V.
Manojlović Gavro V.
Metelka Janko V.
*Miholić Stanko IV.
*Mlinarić Eleazar IV.
Mudrovčić Janko V.
Naglič Ivan V.
Peičić Vilim VIII.
Perc Vilim V.
Pettko Ilija IV.
Rohrauer Julio VI.
Rožić Vatroslav IV.
Schmidt Slavoljub V.
Šnidaršić Antun III.
Vrbanić Juraj VI.
Žepić Stanko VIII.

Privatista.

Matošić Vladko IV.

Ukupno 32.

B. Školska godina 1875/6.

II. stenografski tečaj.

Bjelobrk Mijo V.
Boltek Antun IV.
Gruić Miloš IV.
Heinz Antun V.
Kuljanić Ivan VI.
Metelka Janko VI.
Miholić Stanko V.
Pettko Ilija V.
Schmidt Slavoljub VI.
Vrbanić Juraj VII.

Privatista.

Matošić Vladko V.

Ukupno 11.

I. stenografski tečaj.

Borota Jovo III.
Bradiašević Franjo III.
Čačković Miroslav I.
Felbinger Alfred IV.
Haić Josip V.
Jendriš Mijo V.
Kovač Stjepan V.
Krga Miloš IV.
Kušić Dobrovoj IV.
Latečki Ivan IV.
Lipovšćak Josip V.
Manjkas Petar IV.
Marković Franjo VI.
Mihaljević Pavao V.
Miholić Mirko V.
Milaković Josip III.
Operšal Škender II.
Silović Josip V.
Šiprak Mijo II.
Široki Eugen V.
Schwarz Vatroslav V.
Večerić Antun V.
Žepić Zvonimir III.

Privatiste:

Čačković Juraj II. r.
Naglič Ivan VI.

Ukupno 25.

U II. i I. tečaju ukupno 36.

C. Školska godina 1876/7.

II. stenografski tečaj.

*Bradiašević Franjo IV.
Čačković Miroslav II.
*Kovač Stjepan VI.
Latečki Ivan V.
Kušić Dobrovoj V.
*Rožić Vatroslav VI.
*Večerić Antun VI.

Privatista:

Čačković Juraj III. r.

Ukupno 8.

I. stenografski tečaj.

Borota Josip IV.
Čačković Stjepan V.
*Dogan Petar IV.
Galović Martin V.
Hoinigg Armin V.
Hondl Mirko II.
Hreljanović Guido VI.
Jerneje Petar II.
Ključec Milan VI.
Koprić Andrija VI.
Križ Edo V.
Ledinski Gabriel III.
Lončar Ivan III.
Maldini Alfred II.
Maldini Rikard V.
*Marenić Ivan VI.
Orešković Pavo II.
Ožegović Ivan VI.
Salaj Gjuro III.
*Segedi Andrija V.
Sekulić Demeter V.
Silović Josip VI.
Strohal Franjo III.
Stručić Stjepan VI.
Stümer Stjepan VI.
Šašel Jakob V.

Šobat Nikola VII.
Šooš Gjuro VI.
*Špigelski Nikola VI.
Šrepel Milivoj V.
*Vimmer Rudolf IV.
Višošević Janko V.
*Volović Josip VI.
Zbierzchowski Josip V.
Zorčić Tanazia III.

Privatiste:

Hönigsberg S., cand. jur.
Pišl Alexander, učit. pripravnik.
Schwarz J., stud. tehn.
Schlesinger Ant., journalist.
Wamberger Mijo, cand. phil.

Ukupno 40.

U I. i II. tečaju ukupno 48.

D. Školska godina 1877/8.

II. stenografski tečaj:

*Bradiašević Franjo V.
Dogan Petar V.
Hoinigg Armin VI.
Jernejc Petar III.
Segedi Andrija VI.
*Šrepel Milivoj VI.
Šobat Nikola VIII.
*Vimmer Rudolf V.
Zbierzchowski Josip VI.

Privatista:

Wamberger Mijo, cand. phil.

Ukupno 10.

I. stenografski tečaj:

Barac Dušan III.
Bradić Pajo V.
Bresslauer Gjuro V.
Breyer Marko V.
Cernajšek Vatroslav IV.
Čvek Gjuro III.
*Deželić Velimir IV.
Farkaš Milutin III.
Frankl Gjuro V.
Gavranić Petar V.
Gavranić Srečko III.
Hitrec Stanko IV.
Heisinger Franjo V.
Hondl Mirko III.
Horat Vatroslav V.
*Horvat Gjuro V.
Kariolić Rafael V.
Kostial Ivan II.
Kotlarski Antun IV.
Kovačić Nikola V.
*Kučišec Pavo IV.
Ledinski Gabriel IV.
Lichtenberger Isidor II.
Maldini Alfred III.
Maldini Rikard VI.
Malnar Josip II. r.
Mihalić Adolf IV.
Musulin Milko IV.
Operman Dragutin V.
Orešković Pavo II.
*Peršić Andrija V.
Peternek Dragutin IV.
Piškurić Dragutin III.
Poje Franjo III.
*Prebeg Vladimir V.
Prelog Milan III.

*Szallavary Franjo II.
Švainburg Miroslav V.
Siebenschein Robert V.
Šaller Pavo V.
Šepec Franjo II.
Šnidaršić Antun VI.
*Vinković Miroslav VII.
Vulaković Bogdan III.
Zorčić Tanazia III.

Ukupno 45.
U I. i II. tečaju ukupno 55.

E. Školska godina 1878/9.

II. stenografski tečaj:

*Deželić Velimir V.
Frankl Gjuro VI.
*Horat Vatroslav VI.
Horvat Gjuro VI.
*Kotlarski Antun V.
Kovačić Nikola VI.
Mihalić Adolf V.
Peršić Andrija VI.
Siebenschein Robert VI.
Švainburg Miroslav VI.
Vinković Miroslav VIII.
Tečajem II. polugod. umro:
Kučišec Pavao V.

Ukupno 11.

I. stenografski tečaj:

A *odjel.*

Akurti Milan VI.
Bučar Josip V.
Gerechtsamer Milan VI.
Gnezda Vladimir V.
Golubić Valent IV.
*Hitrec Stanko V.
Jakčin Franjo V.
Kokstein Milan V.
Kućas Rok IV.
Malnar Josip III. r.
Oslaković Ivan V.
Pavleković Gejzo V.
Radosavljević Kosta V.
Rihtarić Gjuro V.
Steković Andrija V.
Šalić Stjepan IV.
*Schmid Edo V.
Švrljuga Koloman III.
Valek Stjepan IV.
Vogl Ferdo VI.
*Vincetić Vjekoslav V.
*Zaičić Kamilo V.
Zavrašćan Ljudevit, V.
Žažinec Nikola V.

Ukupno 24.

B *odjel.*

Aleksander Viktor III.
Barac Dušan IV.
Bezenšek Ernest I.
Blechinger Rudolfo II.
Goglia Antun II.
Ivković Gjuro III.
Jacobi Ivan II.
Juren Mirko II.

Kuhar Aleksander I.
Kureš Eduard II.
Lichtenberger Isidor III.
Lončarić Aleksander II.
*Manzoni Ivan III.
*Matković Nikola III.
Meniga Stjepan III.
Modec Krešimir II.
Pavleković Egid I.
Petrović Nikola III.
Plivelić Stanko II.
Sachs Bogoslav II.
Salomon Armin II.
Schönbaum Samuel III.
Szentgyörgy Ljudevit III.
Šumonja Nikola III.
Schreiber Henrik II.
Turzan Josip IV.
Ungar Julio III.
Vonbirn Josip I.
Vrabčević Stjepan III.
Žiborski Nikola III.

Ukupno 30.

U I. *a)* i *b)* i II. tečaju ukupno 65.

Statistički pregled

učenika stenografskih tečaja na gimnaziji zagrebačkoj

od školske god. 1874/5 do god. 1878/9.

Školske godine	Broj učenika iz pojedinih gimnazijalnih razreda															Privatiste u I. i II. tečaju	Napredak u obijuh tečajih								Broj učenika		Ukupno koncem školske godine
	u I. stenografskom tečaju								u II. sten. tečaju								odličan	veoma dobar	dobar	posve dovoljan	dovoljan	dostatan	nedovoljan	sasvim nedovoljan	u I. stenografskom tečaju	u II. stenograf. tečaju	
	VIII.	VII.	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	VIII.	VII.	VI.	V.	IV.	III.	II.												
1874/5	3	1	2	8	11	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	9	4	3	1	—	—	32	—	32
1875/6	—	—	2	10	5	4	3	1	—	1	3	5	2	—	—	—	10	6	10	3	5	2	—	—	25	11	36
1876/7	—	1	11	11	3	5	4	—	—	—	3	2	1	1	1	5	10	14	9	5	5	4	1	—	40	8	48
1877/8	—	1	2	16	9	11	6	—	1	—	4	3	—	1	—	1	11	15	12	7	8	2	—	—	45	10	55
1878/9	—	—	3	15	6	15	11	4	1	—	7	3	—	—	—	—	12	14	17	5	10	5	2	—	a) 24 b) 30	11	65
Ukupno kroz svih pet godišta . .	3	3	20	60	34	41	25	5	2	1	17	13	3	2	1	6	50	57	57	24	31	14	3	—	196	40	236

UBAVIEST.

Početkom buduće školske godine 1879/80 otvoriti će se na ovdješnjoj kr. velikoj gimnaziji **tri stenografska tečaja**, i to I. tečaj za **početnike**, u koji se može upisati svaki djak, koji se želi upoznati s tim važnim i koristnim predmetom; u a)-odjel toga tečaja primati će se djaci viših, u b)-odjel djaci nižih razreda. — U II. tečaj mogu stupiti oni, koji su I. tečaj u ovoj ili u kojoj od prijašnjih godina s dobrim uspjehom svršili. Predavati će im se debatno pismo i vršiti će se praktične vježbe u brzopisu do 90 ili 100 rieči u minuti. — III. tečaj otvoriti će se za one, koji su svršili II. tečaj ili su postigli privatnimi studiji poslje I. tečaja podpuno poznavanje stenografskoga sustava u korespondečnom i debatnom pismu i znatan stepen u brzopisu (oko 90 rieči u minuti). U tom tečaju opetovat će se teorija debatnoga pisma, a onda će se naročita pažnja posvjetiti **višoj stenografskoj praksi**, t. zv. **komornoj stenografiji** (u minuti od 100 rieči dalje), kako se naime stenografuje u saborih, kod javnih skupština, razprava, predavanja itd. Uzeti će se i važnije partije iz povjesti običnoga pisma i stenografije.

Sati biti će razdieljeni po prilici ovako kao dosada:

I.a) tečaj u **četvrtak** od 8—9 i u **subotu** u 1. polječu od 4—5, u 2. polječu od 5—6.

I.b) „ u **četvrtak** od 9—10 i u **nedjelju** od 9—10.

II. „ u **sriedu** od 11—12 i u **subotu** od 11—12.

III. „ u **sriedu** u 1. polječu od 4—5, u 2. polječu od 5—6.

Upisivanje je dne 6., 7. i 8. listopada od 11—12 sati u razredu polag ravnateljske pisare.

Nagrada iznosi mjesečno 1 for. a za siromašnije 50 nč.

Naučne knjige za pojedine tečaje nalaze se označene sa * na posliednjoj strani ovoga izvješća.

A. Bezenšek.

STENOGRAFSKE KNJIGE

od Ant. Bezenšeka,

koje su izašle troškom uredničtva „Jugosl. Stenografa“ te se mogu većom stranom još dobiti kod spisatelja samoga (u Zagrebu, Petrinjska ulica br. 21.) ili u svih zagrebačkih knjižarah:

A. Bezenšek: **Stenografska čitanka**, polag sustava Gabelsbergerova. U 8-mini, 40 str. od ovih 32 autografovane. (Ovo izdanje je već posve razprodano.) Ciena 50 novč.

— — ***Nauk o stenografiji**, priredjen za hrvatski i slovenski jezik. I. dio. U vel. 8-mini, 44 str. od ovih 24 autografovane. (Drugo izdanje.) Ciena 1 fr.

— — **„Stenograf“** I. tečaj. U vel. 8-mini. 108 str. od ovih 48 autografovanih. (Sasvim razprodano izdanje. Ciena 1 fr. 40 novč.

— — **„Stenograf“** II. tečaj. U vel. 8-mini. 184 str. od ovih 88 autografovanih. (Nastavak I. diela „Nauka o stenografiji“). Ciena 2 for.

— — ***„Stenograf“** III. tečaj. U vel. 8-mini, 192 str. od ovih 96 autografovanih. (Sadržaje II. dio stenografije ili debatno pismo) Ciena 2 fr. 50 nč.

— — ***Stenografske pisanke** za početnike. U mal. 8-mini 48 str. Nakladom C. Albrechta. Svezak po 10 novč.

— — i dr. Fr. J. Celestin: **Svečanost prigodom 70letnice dr. J. Bleiweisa**. Po stenografskih bilježkah. U velikoj 8-mini, 96 str. (Sa slikom.) Ciena 70 novč.

(Sa * označene knjige jesu za školsku porabu).